

70.

KOLOZSVÁRI ÉS BUKARESTI DIPLOMÁCIAI INFORMÁCIÓK A MAGYAR KOMMUNISTA ÉRTELMIÉGIÉK PERÉRŐL

Kolozsvár–Bukarest, 1954. február 9., március 25.

A

Wasmer Jánosnak, az Útlevélfhivatal vezetőjének jelentése.

Kolozsvár, 1954. február 9.

8/szig.titk.-1954. Szigorúan titkos!

Még 1952. szeptember 23-án, 44/szig.titk.-952. sz. alatt (307) jelentettem, hogy Veress Pál Kolozsvár városi néptanácselnököt letartóztatták. Kb. másfél év után, 1953. november végén szabadlábra helyezték, és most ismét itthon, Kolozsváron van. Párttagságát nem veszítette el, de már nincsen felelős állásban, hanem az „Unirea” gépgyárban dolgozik, havi 400 lejes fizetéssel. A kb. egyidejűleg letartóztatott több régi magyar nemzetiségű kommunistának, így Jordáky Lajos volt szakszervezeti elnöknek, aki az utóbbi időben a Magyar Színház adminisztrátora volt, Balogh Edgárnak, a Bolyai Tudományegyetem volt rektorának, dr. Csörgő László alispánnak, később klinikai vezetőnek (308) és Demeter János egyetemi tanárnak a nagyváradi katonai törvényszéken most vannak zárt tárgyalásai. Hírek szerint a vád ellenük hazaárulás, itteni kapcsolataik és itt viselt funkcióik miatt tették át a tárgyalásokat Nagyváradra.

Wasmer János

hivatalvezető

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 9. doboz, 5/c tétel, 00571. sz. sokszorosított gépirat.

307 Lásd a 60. sz. iratot.

308 Dr. Csörgő Lajos 1944 októberétől 1946 elejéig volt Kolozs megye alispánja, ill. alprefektusa, letartóztatása idején a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet igazgatója (rektora), nagy nemzetgyűlési képviselő.

B

Pataki László nagykövet jelentése. Bukarest, 1954. március 25.

29/szig.titk./1954. Szigorúan titkos!

Előadó: Szipka I. o. köv. tanácsos.

A magam és a többi diplomáciai beosztott elvtársak ismerősei révén szereztem tudomást arról, hogy kb. hét óta (309) folyik Nagyváradon egy hazaárulási per, az ún. „transzilvanisták” pere. Az eléggé nagyszámú vádlottak között van Balogh Edgár író, a Kolozsvári Bolyai Egyetem volt rektora, Demeter János, a Kolozsvári Egyetem volt rektora (310), Csörgő (sic!) Lajos, a Marosvásárhelyi Egyetem volt rektora, Márton Áron katolikus püspök (311), Jordache (sic!) volt erdélyi szakszervezeti vezető és pártfunkcionárius, Méliusz Tibor író, Csörgő László orvos. (312) A hazaárulók ügyét a Nagyváradi Katonai Törvényszéken a legfelsőbb katonai bíróság tárgyalja. A vád ellenük hazaárulás, mert 1944. augusztus 23. után mozgalmat szerveztek Erdélynek Romániától való elszakítására és önálló, független Erdély megvalósítására. Állítólag a csoport az illegális kormányt is összeállította, amely szerintük megfelelő időben átvette volna Erdély kormányzását. Az eddigi tájékozódásom szerint feltehető, hogy a vádlottaknak külföldi reakciós körökkel is voltak szoros kapcsolataik és a

mozgalmukhoz innen kaptak irányítást és anyagi támogatást. A mozgalom Erdélyben elég széles körű érdeklődésre talált és annak dacára, hogy a tárgyalást titokban és szigorúan zárt ajtók mögött tartják, mégis bizonyos mértékben kiszivárgott és nagy érdeklődéssel kísérik a nemzeti kisebbségek körében és főleg Erdélyben. A vádlottakat még 1949-ben tartóztatták le (313) és azóta Kolozsváron, Nagyváradon és egyéb más helyeken tartották őket őrizetben. A tárgyalást állítólag azért tartják Nagyváradon, mert a vádlottak túlnyomó többsége Kolozsváron dolgozott és eléggé széles és mély kapcsolataik voltak. Azzal, hogy a tárgyalást Nagyváradon tartják, el akarják kerülni a lakosság körében az esetleges nyugtalanságot, ennek dacára a tárgyalás mégis bizonyos fokú nyugtalanságot és ellenszenvet vált ki a tárgyalás ellen, mert a vádlottak propagandájukban elég szépen hangzó „önálló, szabad, független Erdélyt” hirdettek, amely jelszóval Erdély-lakta magyarjai [*sic!*] között szimpátiára tettek szert. A per kimenetele egyelőre előttem ismeretlen, az ügyet azonban továbbra is figyelemmel kísérem, és amint közelebbit sikerül megtudnom, azt azonnal jelentem.

Pataki László

Követ

309 Nagyváradon a hadbírószági tárgyalás 1954. január 21-én kezdődött meg, majd február végén elnapolták és a vádlottakat visszavitték Bukarestbe, hogy ott április 13-án újra kezdődjön a tárgyalás.

310 Ez tévedés. Demeter János sohasem volt a Bolyai rektora, 1951–52-ben a Jog- és Közgazdaságtudományi Intézet oktatási igazgatója volt.

311 Márton Áront nem a „transzilvanisták” perében ítélték el.

312 A nevek helyesen: Csögör Lajos (a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet volt vezetője), Jordáky Lajos, Méliusz József, Székely László.

313 Lásd a 32. sz. iratot.

Pataki László május 26-i kiegészítő jelentése.

29/1/szig.titk.-1954. *Szig. titkos!*

29/szig.titk. szám alatt jelentettem már a „transzilvanisták” hazaárulási perét. A szóban forgó perben folyó évi május 17-én hoztak ítéletet. A tárgyalás második fele és az ítélethozatal Bukarestben, ugyancsak szigorúan zárt ajtók mögött lett megtartva. A vádlottak közül, mint fővádlottat, Jordache volt erdélyi szakszervezeti vezető és pártfunkcionáriust 12 év, Csögör Lajost, a marosvásárhelyi egyetem volt lektorát 10 év, Balogh Edgár író, a kolozsvári Bolyai Egyetem volt rektorát 8 évi, a többi vádlottat 2–6 évi fegyházra ítélték. (315)

Pataki László

nagykövet

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 9. doboz, 5/c tétel, 00763. sz. sokszorosított gépirat.

315 Valójában Jordákyt 12, Demetert 10, Baloghot 8, Csögört 6 év kényszermunkára és teljes vagyonek kobzásra ítélték. 1955. május 27-én – elnöki kegyelemmel – mindnyájan kiszabadulnak.